

1 marca

Narodowy Dzień Żołnierzy Wyklętych.

Święto upamiętniające bojowników
antykomunistycznego podziemia, wśród nich ostatniego
ukrywającego się partyzanta - Antoniego Dołęgi.

27 lat ukrycia Antoniego Dołęgi

---

pseudonim „Kulawy Antoś”,
„Znicz”, „Mały Franio”
- ostatni Żołnierz Niezłomny.

Kim jest Antoni Dołęga?

Bóg Honor Ojczyzna

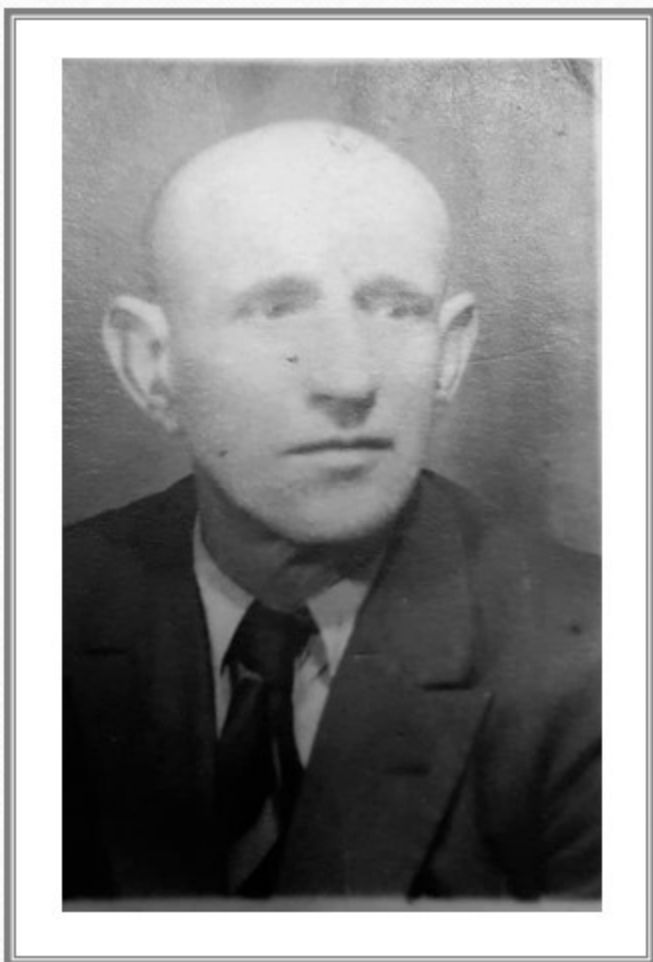

chor. Antoni Dołęga
ps. Kulawy Antoś, Znicz
OSTATNI
ŻOŁNIERZ NIEZŁOMNY

Postać Antoniego Dołęgi

Żyjący w latach 1915 – 1982, **Antoni Dołęga** to...

- żołnierz kampanii obronnej 1939 r.,
- partyzant Armii Krajowej, dezerterski Ludowego Wojska Polskiego oraz jedna z wyjątkowych postaci **Żołnierzy Wyklętych**;
- nasz **regionalny bohater**, który 37 lat walczył z władzami komunistycznymi oraz do końca życia pozostawał w konspiracji ukrywając się na wsi pod Łukowem;
- **ostatni dowódca** działań antykomunistycznych na Ziemi Łukowskiej walczących o nienależność i demokrację.

Ojciec Antoniego, Jan Dołęga

Życie rodzinne Dołęgi

Antoni Dołęga urodził się 1 maja 1915 r. w domu na ul. Źródlanej w Farfaku pod Łukowem na północnym skraju Lubelszczyzny.

Rodzicami Antoniego byli rolnik **Jan Dołęga** oraz Władysława z domu Cisiak. W wieku pięciu lat mały Antek stracił matkę, a jego ojciec ożenił się powtórnie z Marianną z domu Król. Dołęga miał przyrodniego brata Kazimierza i siostrę Irenę.

Życie prywatne

Stanisława Izdebska z Antonim Dołęgą

W czasie okupacji Antoni Dołęga założył własną rodzinę, żeniąc się 1 lutego 1941 r. ze Stanisławą Izdebską.

Prawdopodobnie nie posiadał swojego potomstwa.

Antoni Dołęga w 1938 r. ukończył
**szkołę podoficerską przy 84 pułku
Strzelców Poleskich w Pińsku.**

W wojnie obronnej w 1939 r.

Po agresji Niemiec na Polskę we wrześniu 1939 r.

**Antoni Dołęga walczył w obronie ojczyzny w
kampanii wrześniowej w stopniu kaprała.**

Po klęsce Polski kampanii wrześniowej powrócił
do domu rodzinnego

Podczas okupacji Antoni Dołęga
zaangażował się w działalność konspiracyjną.
Prawdopodobnie w 1941 r. **wstąpił** w szeregi
Armii Krajowej i prowadził tajną działalność
używając kilku pseudonimów m.in. „**Znicz**”,
„**Mały Franio**”, czy „**Pijak**”.

Wstąpienie przez Antoniego do wojska

W wojsku ludowym

Po wyzwoleniu we wrześniu 1944 r. Antoni Dołęga wstąpił do 17. pułku piechoty 2. Armii Ludowego Wojska Polskiego, gdzie awansował do stopnia chorążego i dowódcy plutonu kompanii fizylierów.

W okresie kwiecień – maj 1945 r. był uczestnikiem **operacji berlińskiej**.

Ponowna konspiracja

Po ucieczce z wojska Antoni Dołęga prawdopodobnie nawiązał kontakt z oddziałem **Henryka Korzeniowskiego** „Wrony”.

Następnie wstąpił do oddziału partyzantów porucznika **Józefa Matusza** ps. „Lont” działającego w strukturach Zrzeszenia „Wolność i Niezawisłość”.

W rejonie Trzebieszowa wraz z innymi działaczami organizował akcje zbrojne przeciwko funkcjonariuszom Milicji Obywatelskiej, czy Urzędu Bezpieczeństwa.

Był także instruktorem wyszkolenia polityczno-bojowego w Zrzeszeniu WiN Obwodu Łuków.

Próba wyjścia z konspiracji

Po ogłoszeniu amnestii w lipcu 1947 r. dla żołnierzy i działaczy antykomunistycznego podziemia Dołęga ujawnił się i wyjechał do siostry Ireny na Pomorze w koszalińskie, gdzie chciał ułożyć sobie życie. Nie czując się bezpieczny powrócił na ziemię łukowską i ponownie wstąpił do działaczy tzw. drugiej konspiracji.

Dołęga dowódcą

W 1951 r. po śmierci w wyniku choroby porucznika Matusza „Lonta”, Antoni objął **dowództwo** nad niespełna 20-osobowym oddziałem **II Rejonu w Obwodzie Łuków** **WiN** i prowadził walki partyzanckie do 1955 r.

W miarę upływu czasu jego towarzysze broni, czasu kiedy ostatni członkowie tego oddziału ujawnili się zawierając ogłoszonej przez władze amnestii. Jednak Dołęga nie ufał komunistom i chociaż nie prowadził już walki zbrojnej, nie zdecydował się na dekonspirację. Cały czas był poszukiwany przez służby Urzędu Bezpieczeństwa.

Życie w ukryciu

W obawie przed aresztowaniem Dołęga ukrywał się w licznych około 40 domostwach mieszkańców wsi Popławy – Rogale koło Trzebieszowa.

Korzystał z pomocy i gościnności lokalnych patriotów. Pomimo kłopotów zdrowotnych i trudności w przemieszczaniu się ze względu na niepełnosprawność nogi, powstałą na skutek wypadku z bronią nie stracił hartu ducha. Prawdopodobnie wówczas powstał jego kolejny pseudonim „Kulawy Antek”.

Ostatnie chwile Dołęgi

Niestrudzony patriota Dołęga, a po amputacji nogi **inwalida** ukrywał się w domach mieszkańców wsi Popławy – Rogale i ze względu na bezpieczeństwo, **do końca życia nie kontaktował się z własną rodziną i bliskimi**. Nigdy nie stracił wiary w lepszą przyszłość, a trud i cierpienie **wyrażał w swojej twórczości**.

Poświęcał czas na pisanie wierszy, czy tworzenie rysunków o tematyce religijnej i patriotycznej. Ukrywał się łącznie **27 lat**.

Fragment wiersza Antoniego Dołęgi

*„Zmęczyłem się już, o Panie,
wyczerpałem siły ciała i duszy,
a to, co w pocie czoła zasiewam,
nie wydaje wcale owocu;
to co przedsiębiore, na przykry zawód naraża;
to, czego pragnę, od mnie ucieka;
to co mi wstrętne i ciężkie, stoi przede mną.
Idę w zapasy z swą dolą, aby wracać zraniony,
złamany i zniechęcony do walki,
więc ręce mi już opadły
i wołam do Ciebie wraz, ze strwożonymi
uczniami:
ratuj mnie Panie, bo ginę...”*

Śmierć bohatera

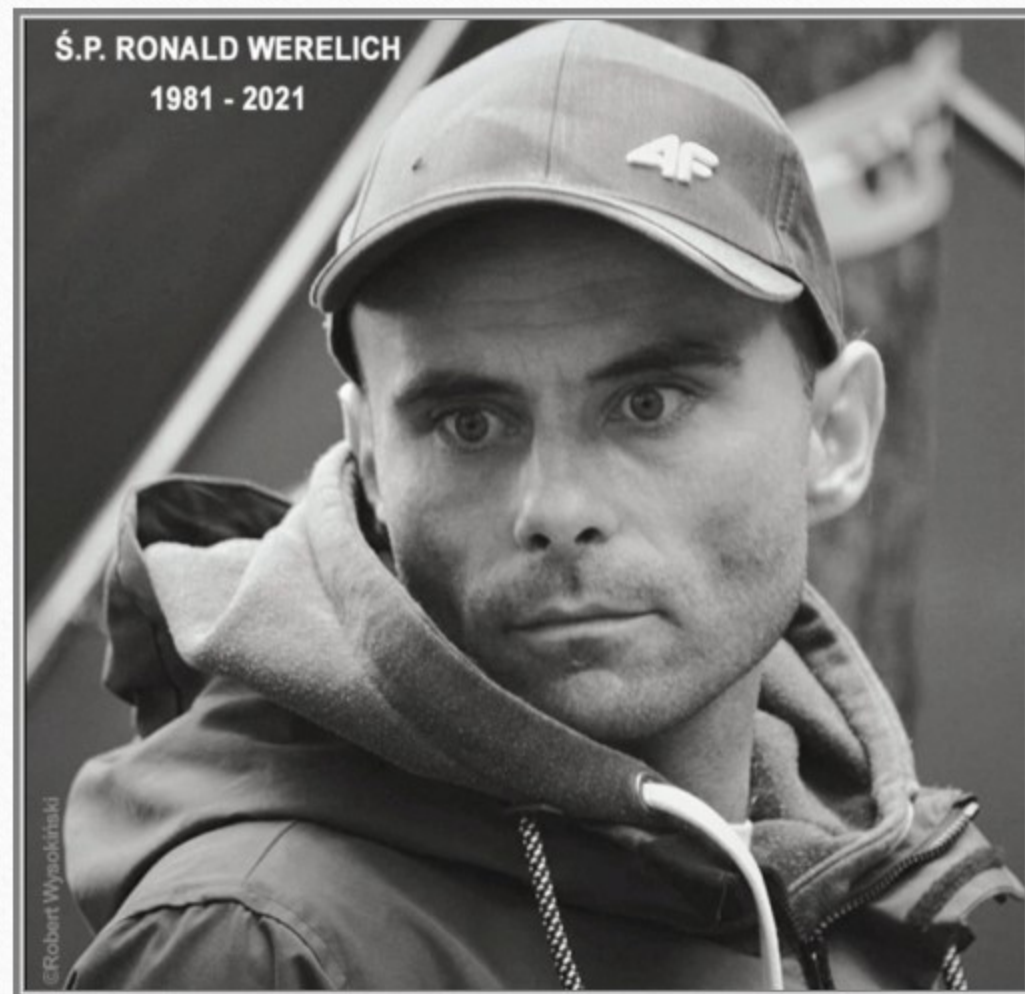
Antoni Dołęga zmarł w 1982 r. w domu Państwa Artowiczów na peryferiach wsi Popławy – Rogale. Prawdopodobną przyczyną jego śmierci był wylew. Ciało zmarłego pochowano po kryjomu za stodołą, a ślady grobu zaznaczono kępą krzaków.

Poszukiwania grobu

Na początku XXI w. poszukiwania miejsca pochówku Antoniego Dołęgi rozpoczął wnuk jego siostry – **Ronald Werelich**.

Po wielu trudach udało mu się zdobyć zaufanie kolejnych rodzin pomagających w ukrywaniu Dołęgi i ostatecznie dotarł w 2016 r. do **Marka Artowicza**, którego ojciec był ostatnim pomagającym Dołędze i to w jego gospodarstwie na skraju wsi Antoni Dołęga zmarł.

Ekshumacja ciała Antoniego Dołęgi

Szczałki Antoniego Dołęgi zostały wydobyte pod nadzorem prokuratora przez pracowników Biura Poszukiwań i Identyfikacji IPN w połowie czerwca 2017 r.

W październiku 2017 r. ostatecznie prokuratura potwierdziła ich tożsamość.

Powtórny pochówek

Ekshumowane ciało naszego bohatera **Antoniego Dołęgi** zostało powtórnie pochowane 19 listopada 2017 r. w Trzebieszowie.

Ta smutna uroczystość zebrała przedstawicieli władz państwowych, regionu, rodzinę i wielu mieszkańców powiatu łukowskiego.

Patronat Prezydenta RP Andrzeja Dudy

ŻOŁNIERZOM

Uhonorowanie po śmierci

---

1 marca 2018 r. postanowieniem prezydenta RP Andrzeja Dudy ppor. Antoni Dołęga został odznaczony pośmiertnie Krzyżem Oficerskim Orderu Odrodzenia Polski za wybitne zasługi dla niepodległości Rzeczypospolitej Polskiej.

Pamiętajmy o Antonim Dołędze

Upamiętnieni postaci Dołęgi jest nadal żywe.

Biuro Upamiętniania Walk i Męczeństwa **IPN** ufundowało nowy nagrobek, który został poświęcony 11 sierpnia 2019 r. przez bp. siedleckiego Kazimierza Gurda przy okazji corocznych uroczystości upamiętniających.

Dziękuję za uwagę!

Prezentację wykonał:

Michał Szymanek z kl. 1TI

Zespół Szkół nr 3 im. Władysława
Stanisława Reymonta w Łukowie,
ul. Międzyrzecka 70, 21-400
Łuków;

Opiekun: Małgorzata Wiącek.

Źródła informacji:

- ✓ **Artykuł** Z. Smółko, „Niezlomny między niezłomnymi . Ostatni z Wyklętych” w dodatku specjalnym „Żołnierze Wyklęci. Podziemna armia, o której mieliśmy zapomnieć” , Wspólnota łukowska, 2 marca 2021;
- ✓ **Artykuł** „Miał jedną miłość ojczyznę. Pamięci ostatniego Wyklętego”, Tygodnik Echo Katolickie, sierpień 2019 r.
<https://www.facebook.com/AntoniDolegaZnicz/photos/a.139534983272878/479351402624566/>
- ✓ **Biogram** „Antoni Dołęga. Partyzancka epopeja”, oprac. Ronald Werelich - www.trzebieszow.gmina.pl/antoni-dolega-partyzancka-epopeja/
- ✓ **Artykuł** „Polski nie zniszczy nikt na świecie” - wystawa poświęcona ppor. Antoniemu Dołędze - www.podlasie24.pl/miasto-siedlce/kosciol/
- ✓ **Artykuł** R. Werelich „Ostatni z Wyklętych” w WSieci Historii artykuł o ostatnim komendancie.
- ✓ **Artykuł** „Uroczystość poświęcenia nagrobka” - ipn.gov.pl/pl/aktualnosci/
- ✓ **Artykuł** „Ukrywał się w polskich lasach 40 lat! Zmarł zaszczyty przez rządzących” - www.fakt.pl/wydarzenia/polska/lublin/
- ✓ **Filmy TVP Lublin:**
  - ✓ Część 1: lublin.tvp.pl/27202377/4-pazdziernika-2016
  - ✓ Część 2: lublin.tvp.pl/27293842/11-pazdziernika-2016
  - ✓ www.lukow24.pl/wiadomosci/
  - ✓ www.kombatanci.gov.pl/pl/aktualno%C5%9Bci/poszukiwania.ipn.gov.pl/bbp/aktualnosci/
  - ✓ www.tvpparlament.pl/aktualnosci/
  - ✓ www.facebook.com/AntoniDolegaZnicz
  - ✓ www.kombatanci.gov.pl
  - ✓ www.lublin.uw.gov.pl/aktualnosci/

